

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 9 (952) 3 САКАВІКА 2010 г.

Са святам вясны!

Дарагія беларусачкі!

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарбыны" віншуе вас з самым вясновым святам – Міжнародным жаночым днём. Як вясновае сонца будзіць прыроду, шчодра дорачы сваё цяплю, так і вы, наши любыя, беларускім словам напаўняеце любоюю і дабрынёй родную Беларусь.

Мы жадаем вам добрага здароўя, святыя і цеплыні ў вашых сем'ях, бадзёрасці і аптымізму ў штодзённых і творчых справах. Хай з вашых вуснаў і вуснаў ваших блізкіх мілагучнае звонкае беларускае слова разальецца магутнай паводкай па ўсёй нашай краіне.

Сакратарыят ТБМ.

Зніч адсвятковаў сваё 70-годдзе

24 лютага ў межах пра-
грамы Міжнароднай асацыя-
цыі музеяў "Museum for social
harmony" у Дзяржаўным музеі
гісторыі беларускай літаратуры
адбылася творчая сустрэча
"Свято хрысціянскай пазії".
Мерапрыемства больш паходзіла на ўтульнае хатнє свята –
святакавалі 70-годдзе паэта,
публіцыста, філософа Алега
Бембеля (Зніча). На фоне мас-
тацкай экспазіцыі народных
рамёствай паэт Зніч, ён жа інак
Мікалай, чытаў вершы, хрыс-
ціўся да кланяўся.

Творчы і жыццёвы
шлях паэта багаты на прыгоды,
выпрабаванні, нечаканыя па-
вароты лёсу. "н нарадзіўся 16
снежня 1939 у Менску, і ўзнёс-
лае жаданне змяніць свет пры-
вяло яго найперш у камуніс-
тычную партыю, потым – у на-
цыянальны рух, а ў 1996 да

праваслаўнай веры. Найбольш вядомая яго кніга "Роднае сло-
ва і маральна-эстэтычны прап-
грэс", якую Таварыства бела-
русаў Велікабрытаніі надру-
кала ў 1985 годзе.

Пад псеўданімам Зніч
ён пачаў супрацоўнічаць з
беларускай нацыянальнай не-
залежнай прэсай, выдаваўся ў
ЗША і Польшчы, супрацоў-
нічаў з часопісам "Праваслаў-
ная думка".

- Якое ўражанне ака-
звалі ў 80-х на нас твае вершы!
– эмацыйна выказваеца да-

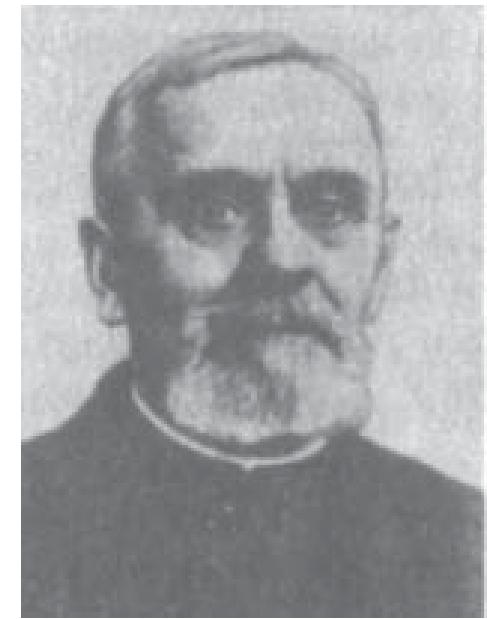
следчыца літаратуры Ірына
Багдановіч. - Духоўныя вершы
на той час знайсці было немаг-
чыма. Традыцыя духоўнай
пазії была перарваная, і шча-
сце беларускай літаратуры,
што ў ёй ёсьць ты.

Пасля адыходу ад мір-
ской мітусні Алег Бембель,
цяпер больш вядомы як інак
Мікалай, не пакінуў сваёй
літаратурнай дзеянасці. Больш
за тое, вершы яго, як і раней,
застаюцца вельмі шчырымі,
нават катэгарычнымі.

Святлана Палікарпава.

120 гадоў з дня нараджэння Вінцука Адважнага

АДВАЖНЫ ВІНЦУК [сапр.: Германович Язэп; псеўданімы: Лявон Ветрагон, Хлопчык з-пад Горадні; крыптанімы: А.В., В.Адв., А.W., W.A.; 4.3.1890, мяст. Гальшаны Ашмянскага пав. Віленскай губ., цяпер Ашмянскі р-н Гарадзенскай вобл. — 26.12.1978, Лондан], каталіцкі святы абрэду, паэт, публіцыст. Пераследаваўся польскім і савецкім ўладамі. Вучыўся ў Гальшанская пачатковай і Ашмянскай гарадской школах; у 1913 скончыў Віленскую духоўную каталіцкую семінарыю. 29.6.1913 пасвечаны ў святы; працаў у розных парафіях Беластоцкага джаката. У 1921 уступіў у Таварыства беларускай школы; арганізаваў адну з бел. школ, у якіх гаварыў казані на бел. мове. Гэта выклікала незадаволенасць найвышэйшай іерархіі, і Адважны вымушаны быў пераехаць у Другу, дзе ў 1924 уступіў у орден марыянаў. Служыў там прафашчам, адначасова выкладаў Закон Божы і лацінскую мову ў мясцовай гімназіі. Празаічныя і паэтычныя творы А. рэгулярна з'яўляліся на старонках перыядычнага друку (*"Krynica"*, *"Chryscijanska Dumka"*). У 1932 годзе а. Язэп Германович прымае ўсходні абрэд, але працаў на Бацькаўшчыне для адраджэння ўніјі яму не давялося. У 1932-1936 гг. і 1938-1948 гг. ён вымушаны быў працаў на місіянерам сярод расейскіх католікаў ўсходняга абрэду ў Харбіне (Кітай) разам з другім выдатным святыаром-беларусам архімандритам Фабіяном Абрантовичам. Гэты перыяд яго жыцця адлюстраваны ў падарожных нататках *"На Далёкі Ўсход"* (Вільня, 1937). У 1936 вярнуўся ў Вільню, кіраў Беларускім марыянскім домам студэнтаў. У 1938 дэпартаваны разам са студэнтамі ў Цэнт-

ральному Польшчу. Зноў выехаў у Харбін. У 1948 арыштаваны кітайскай паліцыяй і перададзены савецкім органам бяспекі. Быў прысуджаны да 25 гадоў прымусовых работ у лагерах. Знаходзіўся ў зняволенні ў Сібіры. Пасля смерці Сталіна вызвалены. Выехаў у Польшчу, а ў 1959 у Італію, затым у Вялікабрытанію. Пра сваё знаходжанне ў лагерах напісаў успаміны *"Кітай — Сібір — Москва"*. Жывыя, яскрава пададзеныя сведчанні чалавека, які прайшоў праз ГУЛАГ, выклікалі вялікую цікаласць, былі апублікаваныя на бел., італьянскай, польскай, літоўскай мовах. У эміграцыі рэдагаваў час. *"Божым шляхам"* (Лондан).

ПАЎЛУ СЦЯЦКО - 80

Міжнароднага Кангрэсу беларусістай, у многіх міжнародных сімпозіюмах і канферэнцыях. Даследуе праблемы лексікалогіі, фаналогіі словаўтварэння, этымалогіі, граматыкі бел. літ. мовы, дыялекталогіі. Яго працы па беларускай народнай мове, словаўтварэнні і культуры мовы добра ведаюць на славістычных аддзяленнях многіх універсітэтаў свету. Кнігі *"Пачатковы курс мовазнаўства"* (Гродна, 1993); *"Праблемы нормы, культуры мовы"* (Гродна, 1998); *"Праблемы лексічнага нармавання беларускай мовы"* (Гродна, 1999); *"Уводзіны ў мовазнаўства"* (Гродна, 2001); *"Культура мовы"* (Мн., 2002), *"Мовазнаўчы досьвед"* (2005) і інш. з'яўляюцца настольнымі ў беларускіх лінгвістай.

Рэцэнзіі на працы прафесара Паўла Сцяцко друкаваліся на старонках знаных славістычных часопісаў у Нямеччыне, Чэхаславаччыне, Польшчы і іншых краінах на нямецкай, чэшскай, польскай, украінскай, рускай і іншых мовах.

Звыш 10 гадоў прафесар П.У. Сцяцко ўваходзіць у склад рэдкалегіі газеты *"Наша слова"*. Пазіцыі П.У. Сцяцко па пытаннях вяртання ў беларускую мову спрадвечных беларускіх слоў і нормаў з'яўляюцца вызначальными для многіх беларускіх аўтараў і перыядычных выданняў, аказваючы сур'ёзныя ўплыў на працэс беларускай моватворчасці.

(Пра П.У. Сцяцко чытаць на ст. 2.)

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

НЕСПАТОЛЬНАЯ АДДАНАСЦЬ БЕЛАРУШЧЫНЕ

Да 80-ых угодкаў прафесара Паўла Сцяцко

Захопленасць працы, пастаянны пошук новых навуковых дыяглідзі - рысы, якія характерызуюць сапраўднага навукоўцу. І ёсё гэта ўласціва доктару філалагічных навук, прафесару Паўлу Уладзіміравічу Сцяцко. Кажуць, што калі чалавек плённа працуе і любіць сваю дзейнасць, то яго душа заўсёды застаецца маладой. Хто ведае Паўла Уладзіміравіча, таму ў гэтага сапраўднага верыща, бо можна толькі пазайздросціца і ягонаму аптымізму, веры ў адраджэнне беларускага духу, ягонай адданасці справе свайго жыцця - даследаванню роднай мовы. Гэта адданасць насамрэч неспатольная, бо і сама справа надта вялікая, і праца душы да гэтай справы, пранесеная праз ўсё жыццё, не змяншаеца з кожным годам.

Без любові да роднай зямлі - не толькі ў шырокім сэнсе, але і да таго месца, дзе чалавек з'явіўся на свет, - немагчыма праца на яе карысць. П.У. Сцяцко нарадзіўся 5 сакавіка 1930 г. у в. Грабава Зэльвенскага раёна Гарадзенскай вобласці. Як распавядзе сам Павел Уладзіміровіч, цікаўнасць да вывучэння мовай узімка ўзялі ў дзіцінстве, калі ў школе вучылі па-польску, дома размаўлялі па-беларуску, а маці, якая ў маладосці падчас Першай Сусветнай вайны жыла ў Расіі, часам расказывала гісторыі па-руску. Гэта паспрыяла ўсведамленню патрэбы ведаць шмат моваў. Але жыццёвые шляхі вёў ад роднай хаты да Гародні. Лексіка ж зэльвенскіх гаворак у далейшым плённа даследавалася Паўлам Уладзіміравічам.

Навуковай і педагогічнай дзейнасці папярэднічала выдатная адкукацыя. Спачатку П.У. Сцяцко паступіў на матэматычны факультэт Гарадзенскага педагогічнага інстытута, але праз два месяцы зрабіў свой выбар на карысці мовазнайства: перавёўся на філалагічны факультэт. Ужо ў той час займаўся навуковай дзейнасцю: студэнтская навуковая праца П.У. Сцяцко атрымала першую катэгорыю на Рэспубліканскім конкурсе. Удзельнічаў у зборы матэрыялаў для «Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы».

У 1953 годзе П.У. Сцяцко скончыў навучанне з дыпломам выдатніка і застаўся працаўцем у Гарадзенскім педагогічнім інстытуце выкладчыкам кафедры беларускай мовы і літаратуры. Потым быў абраним на пасаду старшага выкладчыка кафедры беларускай і рускай мовы. Кандыдацкія экзамены здаў экстэрнатам пры Інстытуце мовазнайства Акадэміі навук Беларусі і ў 1961 годзе быў запісаны ў аспірантуру гэтай установы. Кандыдацкай дысертацыяй, прысвечанай народнай лексіцы Зэльвеншчыны, была абароненая датэрмінова ў 1962 годзе. Першым апанентам па дысертацыі Паўла Уладзіміравіча быў Народны пісьменнік Бела-

Прафесар П.У. Сцяцко падчас інтэрвю газете «Звязда»
3 верасня 2009 г.

русі, віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук Беларусі, акадэмік Кандрат Крапіва (дарэчы водгук гэты змешчаны ў Зборы твораў пісьменніка). У 1980 годзе ў Акадэміі навук Беларусі П.У. Сцяцко абараніў доктарскую дысертацыю па словаўтварэнні ў беларускай народнай мове і стаў першым у гісторыі доктарам навук у галіне беларускай дэрываталогіі.

Прафесійная дзейнасць П.У. Сцяцко шчыльна звязаная з Менскім педагогічным інстытутам імі Горкага, дзе ён працаў амаль 20 гадоў: з 1962 да 1981 года, а таксама з Гомельскім дзяржаўным універсітэтам імі Ф. Скарыны, дзе з ліпеня 1981 года па ліпень 1990 года П.У. Сцяцко ўзначальваў кафедру рускага, агульнага і славянскага мовазнайства.

Сямнаццаць гадоў прысвечана працы ў Гарадзенскім дзяржаўным універсітэце, куды П.У. Сцяцко быў запрошаны ў 1990 г. рэкторам гэтай установы. Тут Павел Уладзіміравіч удзельнічаў у стварэнні факультета беларускай філалогіі і культуры і кафедры беларускага і тэарэтычнага мовазнайства, якой кіраваў на працы сямнаццаць гадоў. Ім заснаваная навуковая школа па дэрываталогіі «Словаўтварэнне ў славянскіх і германскіх мовах». Яна стала шляхам у навуку для многіх даследнікаў мовы. Нельга не адзначыць выдатныя якасці Паўла Уладзіміравіча як навуковага кіраўніка — патрабавальніца і вера ў сілы гадаванцаў, спагадлівасць і зычлівасць. Пад ягоным кіраўніцтвам абараніліся 4 магістранты, 15 аспірантаў і 10 кандыдатамі навук. Вяс�мі яго гадаванцам прысвоена званне даследніка і аднаму - прафесара. 10 з іх працаўцем у Гарадзенскім дзяржаўным універсітэце на 6 кафедрах.

У ГрДУ імя Янкі Купалы П.У. Сцяцко і цяпер працуе прафесарам кафедры беларускага і тэарэтычнага мовазнайства, а таксама загадчыкам навучальна-метадычнай лабаторыі філалагічнага факультэта. З траўня 2008 года Павел

тычны слоўнік Гродзеншчыны» (2005), «Слоўнік народнай мовы Зэльвеншчыны» (2005), напісаны ў суадтарстве «Словоўнік рэгіянальнай лексікі Гродзеншчыны» (1999). Усе гэтыя працы атрымалі высокую ацэнку беларускіх і замежных мовазнайцаў.

Вялікая заслуга П.У. Сцяцко ў распрацоўцы пытанняў словаўтварэння. «Ні стваральнік такіх працаў па дэрываталогіі, як «Народная лексіка і словаўтварэнне» (1972), «Беларускае народнае словаўтварэнне» (1977), раздела «Словаўтварэнне» ў «Беларускай граматыцы» 1985 года (у судзіцтве з В.П. Лемцюговічам).

Яшчэ адной сферай доследства стала тэрміналогія беларускай мовы. Гэты надзвычай надзёйны тэрмін прысвечаны шматлікія артыкулы П.У. Сцяцко. «Ні з'яўляецца суадтарам розных тэрміналагічных даведнікаў, такіх, як «Лингвістическая терминология в вузовских курсах» (1984), «Русско-белорусский лингвистический словарь» (1988), «Словоўнік лінгвістычных тэрмінаў» (1990), «Slownik terminologii lingwistycznej» (1994), «Русско-белоруский фізічны слоўнік» (1999). П.У. Сцяцко - навуковы кансультант па тэрміналагічным словаўтварэнні «Матэматычнай энцыклапедыі» (2001). Уваходзіць у склад Рэспубліканскай тэрміналагічнай камісіі і ўзначальвае філіял у Гародні.

Пытанні нормы і культуры мовы займаюць значнае месца сярод навуковых інтарэсаў П.У. Сцяцко. Такія кнігі, як «Праблемы нормы, культуры мовы» (1998), «Праблемы лексічнага нармавання беларускай мовы» (1999), «Культура мовы» (2002), «Мовазнайчы досьвед» (2005), а таксама рэгулярныя публікацыі на старонках газеты «Наша слова» і іншых выданняў служаць мэце, акрэсленай аўтарам у прадмове да кнігі «Культура мовы» - «аднавіць

Рэктар ГрДУ С.А. Маскеўіч віншуе прафесара П.У. Сцяцко з нагоды ўзнагароджання яго медалём імя Ф. Скарыны. Верасень 2004 г.

натуральныя, структурна-сістэмавыя рысы беларускай мовы..., вярнуць нашай мове ў натуральнае нацыянальнае аблічча». Павел Уладзіміравіч уважаў, што ставіцца і да спадчыны беларускай мовы, і да сучаснага словаўжывання ў нацыянальным друку. Змагаўся за чысціню роднай мовы, робячы слушныя заўгаўгі адносна культуры беларускага маўлення, П.У. Сцяцко захапіў і многіх людзей, якія сталі больш уважлівымі да словаў. Праблемы, узнятые навукоўцам, выклікаюць шчырую заінтерэсаванасць у самых розных беларускіх мовніках, прымушаючы разважаць самастойна і крытычна ставіцца да з'яўяў, якія пасуточы, засмечваюць беларуское маўленне. Пералічаныя кнігі сталі даведнікамі для тих, хто не ўпэўнены ў правильнасці выбранага варыянту слова і клапоціцца пра чысціню свайго маўлення.

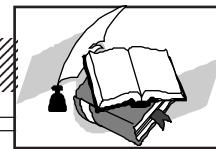
Такім чынам і рэалізуецца названая вышэй задача - вяртанне беларускай мове ў адмысловых, адметных рысаў, частка з якіх сцерлася плынню гісторыі. Некаторыя з ідэяў Паўла Уладзіміравіча адлюстраваны ў новай рэдакцыі правілаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. Але, як зазначае ён у інтэрвю для газеты «Звязда», «змены ў правапісе, якія нядыўна адбыліся, закрануць вельмі невялікую частку таго, што нам трэба рабіць».

Падручнікамі і навучальнымі дапаможнікамі, створанымі П.У. Сцяцко, карыстаюцца і карыстаюцца навучэнцы сяродніх спецыяльных установ ў ВНУ. «Ні аўтар і суадтар 6 падручнікаў і 7 навучальных дапаможнікаў з грыфамі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь Сярод іх навучальны дапаможнікі для ВНУ «Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы» (1969), напісаны разам з М.С. Яўневічам, які быў перавыдадзены тры разы, дапаможнік для сяродніх спецыяльных установ «Беларуская мова» (1970), падрыхтаваны ў суадтарстве з М.Ц. Кавалевай. П.У. Сцяцко створаная амаль

Праца П.У. Сцяцко вядомая і высока ацэненая і ў Беларусі, і за межамі нашай краіны. Варта ўзгадаць шматлікія граматы, сярод якіх Ганаровая грамата Дзяржавы вышэйшага атэстацийнага камітэта Рэспублікі Беларусь, Ганаровая грамата Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь і іншыя. У 2004 годзе ён быў узнагароджаны медалём Францішка Скарыны. П.У. Сцяцко ўваходзіць у склад камісіі па словаўтварэнні Міжнароднага з'езду славісту, і Міжнароднага камітэта славісту, удзельнічыць у працы IX Міжнароднага з'езду славісту, I Міжнароднага кангрэсу беларусісту. Вельмі важнае тое, што навуковая і грамадская дзейнасць П.У. Сцяцко мае плённыя вынікі. Дзікуючы ёй не толькі павышаючы аўтарскія і публічныя пасыпкі, але і павага да беларускай мовы, а праз гэта - да краіны, яе культуры і да саміх сябе.

Ад сябе і ад усіх былых і цяперашніх вучняў Паўла Уладзіміравіча віншуе яго з 80-гадзін. Зычу моцнага здароўя, бадзёрасці і імпту і каб скарбонка яго навуковых працаў працягвала папаўніцца і каб, перафразуючы Янку Купалу, думкі-зярніты трапілі ў добрую плебу і ўзыходзілі ды красавалі на ніве Беларусі.

Ганна Аўчыннікава,
магістар філалагічных навук
Гарадзенскага дзяржавнага ўніверсітэта
імя Янкі Купалы.

АГУЛЬНАНАЦЫЯНАЛЬНАЯ ДЫКТОЎКА Ў МАГІЛГВЕ

У Палацы культуры вобласці ў Магілёве 21 лютага прышла III Агульнанацыянальная дыктоўка. Примеркавана яна да Міжнароднага дня роднай мовы, а таксама да 20-годдзя прыняцця ў Беларусі Закону аб мовах. Арганізавалі мерапрыемства клуб «Натхненне» пры Палацы культуры вобласці і Магілёўская гарадская арганізацыя «Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны».

Дыктоўку па тэксле прадмовы Уладзіміра Карапткевіча да кнігі «Памяць зямлі беларускай» пісалі больш за 50 магілёўцаў.

Спачатку з прадмовай перад прысутнымі выступіў старшыня Магілёўскага ТБМ Алег Дзячкоў, які падкрэсліў, што родная мова з'ялецца неацэннай каштоўнасцю і скarbам для кожнага народа.

Урывак з кнігі Карапткевіча гасцям вечарыны, як і летас, чытала настаўніца беларускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі з гарадской гімназіі №1 Ганна Бандарэнка, якая зазначыла, што «Уладзімір Карапткевіч – гэта чалавек, які вучыў нас любіць сваё, бо толькі тады мы людзі, калі ўмеем шанаваць тое, што нам дадзена Богам».

Пасля напісання дыктоўкі адбылося выступленне мастацкіх калектываў Палаца культуры вобласці, а магілёўскія літаратары Міхася Буланаўскі, Таццяна Барысік і Наталля Кажэнікова працыталі ўласныя вершы.

Пераможцы III Агульнанацыянальнай дыктоўкі будуть абвешчаны праз некалькі дзён, хаця і зараз можна з упэўненасцю сказаць, што ўсе ўдзельнікі сённяшняга мерапрыемства, дакрануўшыся да гаючага беларускага слова, да цудоўнай спадчыны Уладзіміра Карапткевіча, ужо сталі пераможцамі.

*Юрась Каласоўскі,
г. Магілёў.*

Беларуская агульнанацыянальная дыктоўка ў Варшаве

У Дзень роднай мовы 21 лютага беларусы Варшавы пісалі агульнанацыянальную дыктоўку. Арганізавала яе Беларуская Нацыянальная Памяць. Узяць удзел у гэтай акцыі салідарнасці і падтрымкі роднай мовы прыйшло каля 40 чалавек.

Тэкстам дыктоўкі стала прадмова Уладзіміра Карапткевіча да кнігі «Памяць зямлі беларускай».

Наш кар.

Дзень роднай мовы ў Менску...

... і ў Баранавічах

Баранавіцкія сябры ТБМ адзначылі Міжнародны дзень роднай мовы культурніцкай акцыяй. У дзень роднай мовы сябры Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны ўручылі дырэкцыи музычнай навучальні кнігу нашага краязнаўцы Алеся Горбача «Песняй даваў людзям радасць». Гэта кніга пра занакітага беларускага спевака Міхася Забэйду–Суміцкага, прыкладам якога ён быў, шырокая аднострэвана. Пачынальнікамі гэтай тэмы сталі М. Андрэйці, К. Альхімовіч, Г. Дмахоўскі – ўдзельнікі самога паўстання.

Баранавіцкія сябры ТБМ адзначылі Міжнародны дзень роднай мовы культурніцкай акцыяй. У дзень роднай мовы сябры Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны ўручылі дырэкцыи музычнай навучальні кнігу нашага краязнаўцы Алеся Горбача «Песняй даваў людзям радасць». Гэта кніга пра занакітага беларускага спевака Міхася Забэйду–Суміцкага, прыкладам якога ён быў, шырокая аднострэвана. Пачынальнікамі гэтай тэмы сталі М. Андрэйці, К. Альхімовіч, Г. Дмахоўскі – ўдзельнікі самога паўстання.

“За нашу і вашу свабоду” – выставка твораў суполкі “Пагоня”, прысвечаная 172-м угодкам нацыянальнага героя Беларусі – Літвы Кастуся Каліноўскага і Вызвальному паўстанню 1863 – 64 гг.

У беларускім выяўленчым мастацтве тэма К. Каліноўскага, а таксама паўстання, кіраўніком якога ён быў, шырокая аднострэвана. Пачынальнікамі гэтай тэмы сталі М. Андрэйці, К. Альхімовіч, Г. Дмахоўскі – ўдзельнікі самога паўстання.

У выяўленчым мастацтве ХХ ст. на гэту тэму стварыў шэраг глыбокіх палотнаў

Пётра Сергіевіча, у разбіе вобраз К. Каліноўскага выдатна ўласціў А. Грубэ.

Ад 2000 года ўдзельнікі суполкі “Пагоня” кожны год да дні нараджэння героя і гадавіны паўстання ладзяць выставы, вечарыны, канферэнцыі.

У сёлетній выставе прымаюць удзел мастакі М. Назарчук, А. Цыркуноў, М.

Купава, В. Маркавец, Ул. Сулкоўскі, Алеся Мара ды іншыя творцы.

Выставка адкрылася ў пярэдадзень дня нараджэння К. Каліноўскага 1 лютага 2010 г. а 18-й гадзіне у сядзібе Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны (вул. Румянцева, 13, г. Менск) у рамках праграмы “Будзьма”.

Наш кар.

КАНЦЭРТ “КУПАЛА/КАРАТКЕВІЧ” У НАВАПОЛАЦКУ

19 лютага адбыліся дзве творчыя сустэрноны з маладымі бардамі Раманам Ярашам і Андрэем Касценем. Яны правілі два акустычныя канцэрты ў памяшканнях гімназіі №2 г. Полацка і гімназіі №2 г. Наваполацка.

На сустэрнах выконваліся спевы на слова Я. Купалы і У. Карапткевіча. Па словах выкладчыка БДПА імя М. Танка Рамана Яраша, яны

спецыяльна зрабілі праграму паводле вучэбнага курсу па беларускай літаратуре, каб яскрава расквеціць вядомыя з дзяяціцтва творы.

Выступаўцы ладзілі невялікія конкурсы з цікавымі пытаннямі. Тыя, хто адказваў правільна атрымлівалі падарункі. Вялікую цікавасць выклікалі шматлікія музычныя інструменты, якія выкарыстоўвалі музыкі. У гімназіі

№2 г. Наваполацка аматары беларускай музыкі доўга не адпускалі музыкаў. Настаўнікі і вучні падарылі выступаўцам невялікія падарункі: книжачкі з вершамі школьнікаў і каліроўныя буклеты пра родны горад.

Сустэрн арганізавала суполка “Рубон” Наваполацкай гарадской арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны.

Наш кар.

Каліноўскі за абарону роднай мовы.

У 13-м нумары гісторычна-крайзнаўчага і літаратурна-мастацкага альманаха "Куфэрак Віленшчыны" змешчана цікавая спроба манаграфіі Маршалкоўскага школьнага раёна былой польскай настаўніцы гэтай школы Белановіч Зофіі Мікалаеўны (1934 г.). Апошні раздзел манаграфіі "Традыцыі" заканчваецца такімі радкамі: "Багатыя, розныя па зместу і melodyi песні абрадаваі і каляндарныя, вясельныя, жніўныя, на Пятра і Яна, хрэсційныя. Гэтыя песні плююць на тутэйшай мове. Апроч таго, моладзь спявае песні польскія і расейскія. Спяваюць на некалькі галасоў, асабліва хлапцы."

Прайшло некалькі дзесяцігоддзяў, і ўжо многія з маладзеўшых не даюць гэтаму веры, праста не ўяўляюць сабе такай з'язы. А мне і сёння, быццам наяву чуеца той зладжаны многагалосы хор. Група хлапцоў з 7-9-ці асоб, летнімі святочнымі вечарамі спацураючыя па вуліцы ад пачатку вёскі ў канец, да лесу і назад - пела. Пра гэта сведчыць і прыпёўка не без гумару:

*Мы па вуліцы прайдзём,
Не судзіце, ётчакі,
Мы ваших дачок не любім,
Спіце без заботачкі.*

Песень у запасе мелі многа, рэпертуар быў багаты. Ніколі не забываўся спеч:

*Сядзіць голуб на дубочку,
Галубка на вішні.
Скажы, скажы мой мілёнак,
Што ў цябе за мыслі...*

Аднак "каронным нумарам" была ўсё ж песня "У полі, у полі..." У полі, у полі, карчомка стаяла, А ў тэй карчомцы казакі гулялі.

Казакі гулялі, дзеўку намаўлялі: Паедзім, паедзім дзеўчынка із намі.

Паедзім із намі, з намі казакамі, Табе будзе лепей, як у роднай мамы.

Ты дома хлеб ела,
штодзень хлеб аржаны,
А ў нас будзе есці,
штодзень шатраваны.

Ты дома насила ліповыя лыкі,
А ў нас будзе насиць
штодзень чаравікі.

Ехалі казакі палямі, лясамі,
Прывязалі дзеўку да сасны касамі,
Заплакала дзеўка ўсімі галасамі.

Хто ў лесе пачуе, ніхай парамуе,
А хто дочки мае, ніхай начувае
Ніхай з казакамі гуляць не пускае.

Па свайму зместу песня гэта сучучна радкам, якімі пачынаеца паэма Т. Шаўчэнкі "Катэрны":

*Кохайтэся, чорнобрыві,
Та із з москалямі*,
Бо москалі - чужі людэ,
Роблять лыхо з вами.*

Москаль любыть жартуючы,
Жартуючы кынэ,
Підэ в свою Москвицыну
А дівчына гынэ.

У многіх беларускіх народных песнях прысутнічае вобраз каня, ад-

* Москалі - царскія салдаты.

Заснавальнік:
ТБМ ім Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстраціі:
№ 83 ад 27 сакавіка 2007 г.

Адрес рэдакцыі:
231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрес для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by
<http://tbmlida.byhost.org>

Пра нашу народную песню

вечнага нязменнага памочніка нашага сеігта. Яму, нястомному працаўніку, аддае ў песні народ сваю любоў і павагу. Вось радкі з такіх песняў:

Ой, заржы, заржы, вараны каню ...

Ой застукацелі вараным коні на дварэ,
Ой, загрукацелі

залація кубкі на стале.

Стаяць коні пры дарозе,
Запрэжсаны ў новым возе.

Уставай жа, мой саколік,
досыць спаці,
Пара коні вараныя з лугу браці.

Чые то конікі для стаенкі стаяць?
Стаяць коні прыбраныя
вараныя, буланыя,
У дарожку сядланыя.

Да на гары новы двор,
Іграй, гуляй коню мой!

Там за садамі за зелянымі
Ой, там Ануфрэйка коніка пасе,
Коніка пасе, павадцом трасе.
Ой, еш, коніку, шоўкау траву,
Ой, пі, коніку, крънічу ваду,
Бо падозем мы да Ганначкі.

Канюшок Бога просіць:
Пасі ж Божса, маіх коні,
У чыстым полі, у Юр'евых росах,
У Мікольскіх травах.

Разыграўся Юр'еву конь,
Разбій камень калытом.

Канюхі свішчукі, трох каней ішчукі.
Наши конікі вараністыя,
знакамістыя:

У Васількава коніка калясом грыва,
У Іванькава коніка ў ба лбе звязда,
У Міхалкава коніка залаты калыт.

Лугам-берагам коні хадзілі,
Коні хадзілі ўсё гаварылі:
Жылі мы былі ў злога пана.
"н нас позненка на луг выводзі",
"н нас раненка з луга прыводзі",
Забрытваў аброткай вяроўчатай,
Путаў пяньковымі путамі.

Лугам берагам коні хадзілі,
Коні хадзілі ўсё гаварылі:

Жылі мы былі ў добрага пана.
"н нас раненка на луг выводзі",
"н нас позненка з луга прыводзі",
Забрытваў аброткай раменнаю,

Путаў шаўковымі путамі.

Ніўка, ніўка, аддай мне сілку
на другую ніўку!

На коніка лой, на ніўку гной,
а мне здароўя!

Ой заржы, заржы, вараны коню,
дарогаю бегучы,

Чы не ўчue мая дзеванька,
вяночак уচулы.

Да зарзаў, зарзаў малады конічак,
Да па полі гарчуючы,

Пачула мая мілая, вячэрну гатуючы.

Да дымна на полі дымна.

За чом яно так дымна?

Там малайчык вяое,

Па ім матачка бядуе.
Не бядуй жа мамачка,
Не адзін я ваню,
Сілы конь пада мною,

І сам Бог нада мною.
Ой, пры лужку, пры лужку,
Ды зялёным полі,
Пры знаёмым табуне

Конь гуляў па волі.

Дзяўчата спявалі седзячы на лаўках на вуліцы ля хатаў. Звычайна ў руках трималі галінкі паучух раслін са свайго гародчыка - піжмы, мяты, божага дрэўца, кануфера. У іх былі свае жаночыя песні. Запомніліся:

Была я ў мамачкі адна на раду
Аддала мяне мамачка замуж моладу

Чырвона каліна, увес свет закрасіла,
Чаму смутная не вясёлая, —
Ці не матуля біла?

Ой, пайду я лугам, лугам,
Там мой мілы арэ плугам.
"н арэ, а я плачу
Свае леты марна трачу

(яе муж любіў другую).

У песнях дзяўчата прысутнічаў Дунай. Гэта не давала мне супакою, чаму ў беларускіх народных песнях ды Дунай? Не інакш продкі калісь жылі там, на яго берагах.

Аднойчы наткнулася на "Апесць мінульых гадоў". Там Несцер-летапісец піша: "...І змяшаў Бог народы і раздзяліў на семдзесят і два народы і рассеяў па ўсёй зямлі... Ад гэтых сямдзесяці двух народаў і быў народ славянскі ад племені Яфета, норыкі, што і ёсць славяне. Калі прайшло многа часу" селі славяне на Дунай, дзе цяпер зямля Венгерская і Балгарская ..."

Пра тое ж можна прачытаць і ў нямецкай хроніцы (Гекбартдзі) XIII ст., дзе ўказваеца, што "Літва - славяне, якія прыйшли з берагоў Дунай". Нядзярэнныя доказы адносна слушнасці маіх меркаванняў. Вось куплеты з такіх песняў:

Сядро Дуная дзевачака сядзіць,
Красачкі рве, вяночкі ўе.

Дунай з морам паспіраліся
А за дзеваньку сірацінку.

Ой, на моры, на сінім Дунай
Ляжыць кладка брусована,
А маствочкі ўсе каваныя.

Ды рынула вада з Дуная,
З Дуная ціхога, з беражска крутоға.

За Дунай замуж пайшла,
Ні ў чым волі не мела.

Бяжыць рэчка ад мельнічка.
А другая ад Дуная.

Як будзеце на Дунай пускаць,
Пусціце і мой (вяночак).

Да ў там Ганулька кубачкі мыла,
Кубачкі мыла, у Дунай пушчала.

Пушчу я паву па Дунаёчку,
А сама пайду па беражочку.

Ах ты вутачка-пераплывачка,
Ты цяпер на Дунаю.
Як пераплывеш сіне мора,
Там цябе невад злове.

На Дунаёчку, на беражочку
Купаліся два галубочки.

Як пайду, пайду на Дунай па ваду,
Ці не ўвіджу каго роднага свайго?

Эй была ў мяне жана Ульяна,
На Дунаю ды ваду брала,
На камені ножскі мыла,
У Дунай-рэчке утапнула.

Мядзведзь на лес палез,
А зайчык у Дунайчык.

Вот табе, свякроўка з Дунаю вада
Памыіся, напіся з поўнага вядра.

Ой пайду я да Дунаю,
да я стану падумамо.
Да ў Дунаю да дно відана.

Ой ляцелі гусі з далёкага краю,
Ваду замуцілі на сінім Дунаю.

Каля рэчкі, ля Дунаю
з'яла рыбка краску.
Я ў брацейка, я ў роднага,
я страціла ласку.

Колькі ж іх прыгожых, часцей за ўсё прасякнутых сумам песняў, у якіх адпостравана жыццё. Стараннямі фальклорнага гуртка Групы прадоўжанага дня Палачанскай сярэдняй школы ўдалося запісаць больш за сотню песен, якія адсыпалі мы Г.А. Каханоўскуму - на той час навуковому супрацоўніку Акадэміі Навук. Шчыра нам дзяўчакаў прасіў не спыніць работы.

Ніл Гілевіч пісаў: "Фальклор - эстэтычная спадчына многіх пакаленняў працоўных. Гэта частка той "сумы ведаў", тых духоўных багаццяў, якія выпрацавала за стагоддзі і тысячагоддзі чалавецтва і якія нам неабходна засвоіць". І яшчэ "Наступіла пара прабіць, можа быць, у апошні раз, трывогу, каб заклікніць на ўратаванне ад забыцця, ад беззваротнай страты неацэнныя скарбы вуснай пазіцii - сотні і тысячи традыцыйных народных песен, сотні і тысячи народных паданняў, прыказак і прымавак, загадак, замоў і іншых жанраў фальклору".

* * *

У 30-я гады мінулага стагоддзя на гастролях у краінах Еўропы славуты наш спявак Міхась Забэйда - Суміцкі засёды ўключылі ў свае канцэрты песні роднай старонкі.

Пранікнёна гучалі ў яго выкананні беларусія народныя песні "Чырвоная калінанка", "Конь бяжыць - зямля дрыжыць", "Ой, даждык ідзе", "Кукавала зязюля", "Малады дубоўчак", "Калыханка".

Не амбінае беларускую народную песню і Данчык Андрушын. У яго рэпертуары "Перапёлачка", "Хара-

шын. У яго рэпертуары "Перапёлачка", "Х